

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 12. aprila 1871.

O b s e g: Razglas kranjskim gospodarjem, kateri želijo junca za pleme dobiti. — Razglas kranjskim posestnikom o premijah za marljivo in vspešno spodrejanje gozdov in za napravo gozdnih semenskih kampov in gozdnih drevesnic in pa o razdelitvi hvojnega semena. — O potrebi postave za trgatev. — O gozdnem varstvu. (Dalje.) — O samostalnosti ženskega spōla. — Suhorje, etimologična črtica. — Slovenske uganjke. (Konec.) — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Razglas kranjskim gospodarjem, kateri želijo junca za pleme dobiti.

Zanašaje se na to, da tudi za letošnje leto, kakor za pretekla tri leta, dobí družba kmetijska od slavnega c. kr. ministerstva denarja za to, da kupi plemenitih juncev Miricodolskega, Mariahoferskega, Pincgavskega in Belanskega rodú in jih razdelí po deželi pod tistimi pogoji, ki so bili v razglasu 30. januarija 1869. leta na znanje dani, pozivlja zdaj podpisani odbor posamesne gospodarje ali pa cele občine (soseske), ki želijo takega junca za pleme svoje okolice pod omenjenimi pogoji prejeti, naj se pismeno oglasé do binkošti v pisarnici podpisanega odbora.

V tem pismu naj se pové, koliko ima gospodar posestva, in naj skaže, da je umen živinorejec in da je v njegovi okolici veliko goveje živine. Ker pa so rodovi juncev različni, ki jih kmetijska družba po deželi daje, namreĉ: štajarski Miricodolski junci so sivi, Marijahoferski rumenkasti, Pincgavski in Belanski pa rdeĉe-belopisani, naj prosilec v svoji prošnji tudi pové, ali je živina v okolici njegovi velika, srednja ali majhna, siva, bela ali rdeĉa, da odbor potem more presoditi, kakošno tuje pleme se bolj vjema z domaĉim onega kraja.

To pismo naj dá prosilec potem potrditi predstojniku kmetijske podružnice svojega okraja in pa županu svoje občine, da je vse to res, kar je gospodar v pismu povedal. In tako potrjeno pismo naj se potem prinese ali pošlje v pisarnico kmetijske družbe v Ljubljani (v Salendrovih ulicah nad bregom).

Kdor je že prosil za junca, pa ga dosehmal še ni dobil, ker prosilcev je vselej veliko, juncev za razdelitev pa malo, naj ponoví to prošnjo tako, kakor je ravno povedano bilo.

Glavni odbor družbe kmetijske
8. aprila 1871.

Razglas kranjskim posestnikom

o premijah za marljivo in vspešno spodrejanje gozdov (borštov) in za napravo gozdnih semenskih kampov in gozdnih drevesnic, in pa o razdelitvi hvojevega semena.

Iz državne podpore, ki jo je c. kr. družba kmetijska za leto 1870. prejela od c. k. ministerstva kmetijstva, se za zdaj razpisujejo 4 take premije za izrejevanje borštov po 25 gold., in sicer dve za Notranjsko,

ena za Gorenško, ena pa za Dolensko. Kdor želi tako premijo prejeti, naj

prviĉ: do 15. dne prihodnjega meseca maja podpisanemu odboru napové, za kakošno gozdno izrejo se bode za premijo potegnil;

drugiĉ: najmanj dva orala (joha) opuščene (neobdelanega) gozda se morata s semenom ali drevesci črnega (hvojevega) lesa zasaditi jeseni letošnjega leta 1871. ali spomladi prihodnjega leta 1872;

tretjiĉ: premije se bodo leta 1874. podelile takim posestnikom manjših gozdov, kateri so zasadbo tega prostora, gledé na veĉe ali manjše vremenske ovire, najbolje opravili;

ĉetrtiĉ: gozdni spodreji v visoko ležeĉih hostah se bode prednost dala pred nizkimi hostami;

petiĉ: ker se bode od omenjenih 100 gold., ki so na obresti (ĉinže) naloženi, med tem časom (do leta 1874.) nabralo nekoliko obrestnega denarja, se bode iz tega denarja še drug posestnik s primernim zneskom obdaroval, ki je za unimi izrejo najbolje dovršil.

Kar se podpore za napravo semenskih kampov in drevesnic tiĉe, bode družba kmetijska knjižico na svetlo dala, ki bode prav po domaĉe poduĉila kmete, kako naj izrejevanje ravnajo, da bode prav.

Kdor pa v ta namen za jesensko setev letošnjega leta ali za pomladansko setev prihodnjega leta želi semena, naj se za to zadnji čas do 15. avgusta letošnjega leta, to je, do vélicege Šmarna, obrne do družbe kmetijske.

Kampi, kateri se morajo s semenom obsejati, morajo najmanj 30 štirjaških sežnjev (kvadratnih klafter) veliki in z živo mejo ograjeni biti. Gospodarji, ki želijo hvojevega semena prejeti, morajo tedaj družbi povedati, koliko prostora bodo obsejali z njim, da bode gozdarski odsek določil, koliko naj jim ga dá. Delilo pa se bode samo seme hvojevega (črnega) lesa, in soseske ali šole imajo prednost pred družimi.

Podpisani odbor bo po svojih podružnicah pozvedoval, ali so bili semenski kampi dobro narejeni, in bode po okolišĉinah tudi nekoliko povrnil stroškov, ki so jih imeli pri tem delu.

Glavni odbor družbe kmetijske
10. aprila 1871.

O potrebi postave za trgatev.

Iz črniške fare 30. marca.

Blagovolite mi ljube „Novice“ majhen predalĉek, da še nekoliko spregovorim na dopis iz Beĉa v 9. listu „Novic“ in na njegov dopis v „Gosp. listu“ 15. pro-

senca t. l. v pojasnjenje g. Žerjalu in vsem častitim bralcem „Novic“.

Moj dopis v 7. listu „Novic“ od 15. februarija se glasi, da „postavo odločiti za dan skupne trgatve je težko, ker ni vsako leto v istem času grozdje zrelo, zato se tudi v enem času trgati ne more“. O tem, kar dopis iz Beča proti tem vrsticam v 9. listu „Novic“ pod številko 1 trdi, moram opomniti, da moja misel ne sega v dan trganja za vsako leto naprej, ampak le na trgatve o pravem času za vsako leto posebej. To se še posebno iz omenjenega mojega članka vidi zato, ker sem razložil neugodna vremena in sušo, ki so grozdju škodljiva ter ga pri izrejanju zadržuje. V takih letih je vino slabeje; mora se grozd tedaj dalj časa na trti pustiti, zato je treba za vsako leto posebej dan trgatve odločiti. Da bi vsi vinorejci previdni in modri bili, lahko bi potem vladala svoboda! Al ker to ni tako, pelje svobodno trganje v pokvar vinstva, in ne v napredek njegov. Nevedni ljudje vselej prezgodaj v trgatve silijo tako, da jih je težko nazaj držati. Umni vinorejci in župani se ne morejo z vsakim posebej pričkat. Tako pa se prezgodnja trgatve prične, če pa se več občin vsled postave skupaj pogovori in vsako leto posebej dan trganja odloči, se gotovo pravo zadene in nikomur na škodo ne dela.

Sloboda je res lepa reč, a zdrava sloboda se le tista imenovati more, ako jo zdrava pamet vlada. Ta pa se mnogokrat še pogreša. Če mi pa kdo reče: kaj bodo drugi meni zapovedovali, kdaj da smem trgati? mu odgovorim samo to: vsak je res gospodar svojega posestva in kdor kisle vinopiti hoče, naj ga pije v imenu božjem! Al vino se daje tudi na prodaj, to pa je drugo, zakaj 5—6 vinorejcev, ki prodajajo slabo vino, so krivi, da se lahko ves kraj razvpije po svetu, da ondi ni dobrega vina dobiti, in tako trpijo škodo nedolžni, ki imajo dober pridelek. Zdaj pa vprašam: ali sme drug drugemu škodo delati? Zato tedaj je postava trgatve dobra, ker ne spravlja nobenega v škodo in je vsem le na korist.

Fr. L. b. n.

O gozdnem varstvu.

Spisuje Franjo Padar.

(Dalje.)

V. O potratih lesa in sredstvih, kako jo odvrniti.

Največa škoda v gozdih je potrata lesa ali nepravo gospodarstvo, nepotrebna upotreba. Veliki gozdi so se skoro samo s tem hudo pokončali in v več krajih je trošenje lesa naredilo, da so se gozdi pred časom sekanja in večkrat prezgodaj posekali, še celo visoki gozdi so se morali v nizke in srednje spremeniti. Kakošna škoda se s tem godi, more le prevideti ta, ki je v stanu znesek gozdov po različnosti sečnih časov in obravnav preračunati. O tem je govorjenje v nauku „o precenitvi gozdov“.

Večkrat je na ta način nastala zguba tako velika, da je več ko polovico vsega lesa znesla, ki jo potem iz takih vsako leto izsekanih, korenin gozdov dobimo, če so bili dobro gospodarjeni. Koliko večja je še zguba, če so taki gozdi slabo gospodarjeni in doraščeni bili!

Prevelik oddatek lesa bodi-si s trošenjem ali na kak drug način je velika škoda gozdom; rane, ki se jim naredé, se ne dajo z nobeno rečjo lahko zaceliti. Treba tedaj se takemu početju z vsemi silami in pripomočki ustavljati.

Da bomo pa mogli, moramo poznati vse načine trošenja in vsa sredstva, da se to odvrne. Naj tedaj

bolj važne točke o trošenju naštejemo in zraven tudi o sredstvih za odvrnitev njegovo kratko naznamim.

Trošenje pri kurjavi.

Pri lesni kurjavi se potrata že v gozdu prične. Prva in velika potrata je, da po mnogih krajih skoro vsa drva v sežnje presekavajo in veliko lesa gré v trske, ki zmirom le v gozdu segnjijó.

Zguba je večja, kakor se sploh misli. Na vsakem iviru gré četrta čevlja v zgubo, če je les zelo debel, mora delavec več zaseke narejati, in zguba je še večja. Če je zguba na vsakem iviru le četrta čevlja velika, je pri 3 čevlje dolgih ivirih $\frac{1}{12}$, in pri 4 čevlje dolgih že $\frac{1}{16}$ vsega lesa znese. Na vsakih 12—16 sežnjev gré celi sežnjev v zgubo. Kakošna škoda za okraj, kjer se 16.000 sežnjev sekanega lesa napravi! Na ta način se zgubi 1333 sežnjev najboljšega lesa v ivirje.

Pride se pa temu v okom, ako gozdar gleda na to, da se debeli les žaga, preklovina pa seka. Če bi se delalci še tako upirali, se mora gozdar vseh pripomočkov poslužiti, jim plačilo poboljšati, dati grajščinske žage, da se vdadó koristnemu delu.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

O samostalnosti ženskega spôla.

Govoril dr. Razlag v ljubljanski čitalnici 2. aprila 1871.

Čitalničin odbor mi je na mojo željo dal nalogo, brati vam čestite poslušalke in poslušalci „o samostalnosti ženskega spôla“. Poskusil bom o tem jako obširnem predmetu govoriti, kar je mogoče na kratko, ker se bojim dolgočasiti čitalničine društvenike s takim nenavadnim predmetom; prizanesite toraj na eno stran kratkosti in površnosti mojih besed, na drugi strani pa predmetu samemu, ki se tako krivo širom po svetu razumeva.

Ne bojte se, čestite domorodne gospé in gospodičine, da bom v svoji razpravi priporočal kakor liberalci po nasprotjih (*lucus a non lucendo*) upravičenost sužnje ženske odvisnosti, ktero nahajamo pri manj izobraženih narodih po veljavnem načelu, da izobraženi narodi tem več čislajo žene, čem bolj so izobraženi; ne bojte se tudi vi možki gg. poslušalci, da bi jaz povelečeval nezdravo sentimentalnost sredovečnih zaljubljenih pevskih vitezov na škodo moževljeve, še toliko zmerne in v prirodi vkoreninjene prevage v rodovinskem življenju, — vendar ker ne bodem govoril, kakor eni morebiti pričakujejo in kakor drugi ne bi radi slišali, škodujem menda najbolje le samemu sebi, ker utegnete reči, da vam nisem nič pikantnega razložil.

Čestiti družniki in družnice naše čitalnice sred našega slovenskega središča! Časov kolo se neprenehoma vrti in dovtélo se je tudi pred naše prage; novi časi prinesejo seboj nove potrebe, nove koristi in naloga mislečih rodoljubov je, na drobno pretehtovati razmere in kar se dobrega najde, tudi v korist boljše prihodnosti obdržati.

Da je ženski krasni spol velik faktor v narodnem življenju, je nedvojbeno in da se v prihodnje vsi deležniki razumno, odločno in stanovitno morajo poprijeti delovanja na dušno in gmotno ali materijalno srečo naroda, je jasno kot beli dan; toraj izvolite potrpežljivo poslušati nazore moje o samostalnosti rodoljubnih Slavjank, kakor jo po zdravi pameti zahteva značaj nepokvarjenega naroda in zahtevi prihodnosti po popolnoma naravskem razvoju. V zdravem telesu prebiva tudi zdrava duša, zdrave ro-